

DIGNITY Publication Series

No. 3

Working paper

OPFØLGNINGSUNDERSØGELSE

Mod en fælles indsats – Netværksarbejde til forebyggelse af ungdomskriminalitet i traumatiserede flygtningefamilier

Tine Smidt Lützen og Edith Montgomery

DIGNITY
DANSK
INSTITUT
MOD TORTUR

WORKING PAPER

**OPFØLGNINGSUNDERSØGELSE AF
PILOTPROJEKT I KARLEBO KOMMUNE:
Mod en fælles indsats – Netværksarbejde
til forebyggelse af ungdomskriminalitet
i traumatiserede flygtningefamilier**

Undersøgelsen er gennemført af Tine Smidt Lützen
under vejledning af Edith Montgomery

Opfølgningsundersøgelse af pilotprojekt i Karlebo kommune:

Mod en fælles indsats – Netværksarbejde til forebyggelse af ungdomskriminalitet i traumatiserede flygtningefamilier
(DIGNITY Publication Series on Torture and Organised Violence No. 3)

© Tine Smidt Lützen og Edith Montgomery

DIGNITY – Dansk Institut Mod Tortur

Borgergade 13

PO Box 2107

DK - 1014 København K

www.dignityinstitute.dk

Bogen er sat med Cambria og DIN
Trykt hos Trykbutikken, København.

Omslag:

DIGNITY – Dansk Institut Mod Tortur og HAVAS WORLDWIDE

Trykt i Danmark 2013
ISBN 978-87-9087849-8

Indholdsfortegnelse

Introduktion	1
Metodiske overvejelser	2
Familiernes perspektiver på familielivet anno 2011	4
Familie 1: Said og Leila	4
Familie 2: Hussein og Samirah	7
Familie 3: Rami og Mona	10
Familie 4: Nadim og Sana	13
Familie 5 Samar og Ali	15
Tematisk analyse	18
Netværksmøder	18
Relation til myndigheder	23
Perspektiver på kriminalitet	27
Konklusion	34

Introduktion

Fem år efter pilotprojektet *Mod en fælles Indsats*, har RCT besluttet at undersøge, hvordan det efterfølgende er gået med de familier, der deltog fra den tidligere Karlebo kommune (nu en del af Fredensborg kommune). Projektet bestod i at afholde netværksmøder i fem familier og involverede udover forældrene også en række fagpersoner omkring børnene og forældrene. Udover at undersøge, hvordan familierne har oplevet samarbejdet med kommunen efterfølgende, har RCT også ønsket at få familiernes perspektiver på deres familieliv anno 2011.

Projektet ***Mod en fælles Indsats*** handlede om brug af processuelle netværksmøder som metode til at forebygge at 7-13 årige børn fra traumatiserede flygtningefamilier, hvor far eller storebror har været kriminel, selv kommer ud i kriminalitet. Målgruppen for selve netværksmøderne var børnenes forældre og fagpersonerne omkring både børn og forældre.

Formålet med metoden var:

- At styrke og understøtte samarbejdet mellem traumatiserede flygtningeforældre og professionelle fagpersoner omkring familiernes børn
- At styrke og koordinere samarbejdet mellem kommunale faggrupper og institutioner

Der blev afholdt tre-fire netværksmøder med hver af de deltagende fem familier og deres kommunale netværk med deltagelse af en mødeleder og tovholder fra RCT.

Under projektperioden observeredes en holdningsændring blandt forældre og fagpersoner, forældrene oplevede mindre stress og mere involvering, og der kunne observeres en positiv udvikling i de 7-13 årige børns adfærd. Der kunne derimod ikke observeres nogen forandring hos de ældre søskende.

Afsluttende blev projektet dokumenteret i en skriftlig publikation: Johansen, ML, Moritsen, T og Montgomery, E: *Mod en fælles Indsats – Netværksarbejde til forebyggelse af ungdomskriminalitet i traumatiserede flygtningefamilier*. RCT 2010 (2006) 2. udgave, 2. oplag.

Formålet med opfølgingsundersøgelsen var, på baggrund af en kvalitativ analyse, at fremhæve mønstre og temaer i familiernes fremstillinger af projektet og familiernes udvikling siden projektets afslutning. Intervieweren har således specifikt spurgt ind

til, hvordan forældrene selv forstod og oplevede deres udvikling. Opfølgningsundersøgelse blev lavet med udgangspunkt i følgende spørgsmål:

1. Hvordan har familierne (familiemedlemmerne) det i dag i forhold til sundhed, adfærdsproblemer hos børnene, kriminalitet og integration?
2. Hvad skete der med netværksmøderne da RCT trak sig ud? Hvis ikke de fortsatte, hvad oplever familien så som årsagen, og hvordan ser kommunen på årsagen? Hvilke barrierer har familien/kommunen stødt på i forbindelse med fortsættelsen, herunder familiernes relation til kommunen?
3. Hvordan ser familien på deres deltagelse i pilotprojektet samt opfølgning?
4. Hvordan ser kommunen på familiens deltagelse i pilotprojektet samt mulig opfølgning?

For at besvare disse spørgsmål ønskede vi at interviewe både familierne og fagpersonerne, der havde deltaget i pilotprojektet. Det viste sig imidlertid, at der var foretaget en del udskiftning blandt fagpersoner gennem de sidste fem år, samtidig med at mange af børnene nu er over 18 år og derfor ikke længere en del af familiens sagsbehandling. Vi valgte derfor ikke at lade de kommunale netværksdeltagere indgå i denne undersøgelse. Således udgår det kommunale perspektiv fra det tematiske felt, og rapporten fokuserer udelukkende på de deltagende familier og spørgsmålene 1-3. Vi fik dog fra kommunen oplysning om familiernes eventuelle nuværende aktive sager.

Undersøgelsen er godkendt af Datatilsynet og forældrene har skriftligt godkendt, at RCT må bruge de kvalitative data og kontakte deres professionelle netværk.

Rapporten beskriver i første afsnit metodiske overvejelser i relation til undersøgelsen. I andet afsnit præsenteres de deltagende familier med en status på deres situation i 2011 og udvikling siden 2005. I tredje afsnit behandles tre udvalgte temaer: netværksmøderne, relation til myndigheder og perspektiver på kriminalitet. Der afsluttes med en konklusion.

Metodiske overvejelser

Der blev gennemført to kvalitative semistrukturerede interviews med hver af de deltagende fem familier. Temaerne der blev taget op i interviewene var: (1) forældrenes beskrivelse af deltagelsen i netværksmøderne, (2) forældrenes perspektiver på, hvad deltagelse har betydet for familiens udvikling siden da, samt (3) forældrenes egne perspektiver på familiens trivsel i 2011. Interviewene gennemførtes med brug af

tolk og på baggrund af en semi-struktureret interviewguide. To af familierne ønskede ikke, at interviewene blev optaget på diktafon, disse interview blev i stedet nedskrevet umiddelbart. De øvrige interviews er optaget på diktafon og transskriberet. Efterfølgende er interviewmaterialet analyseret for særlige mønstre og temaer.

Alle interviews fandt sted i familiernes egne hjem. Forældrene modtog os venligt og interesseret, dog gav flere af familierne eksplicit udtryk for en forundring over, at RCT kom tilbage efter fem år. 'Hvad har RCT lavet siden sidst' lød deres modspørgsmål til os.

En af familierne består af en enlig mor, i de andre har begge forældre været med til interviewene. I familie 1 deltog forældrene dog i hver deres interview pga. familiemæssige prioriteringer. Kendetegnende for interviewsituationen var, at mændene dominerede dels den indledende samtale dels interviewene.

Det var hensigten at kun forældrene skulle deltage i interviewene. Tidspunktet for interviewene satte forældrene primært, hvilket betød, at nogle af interviewene lå om eftermiddagen, hvor børnene nåede at komme hjem fra skole.

Alle interviews blev gennemført med den samme tolk, som deltog i pilotprojektet "Mod en fælles Indsats". Hun kunne allerede i telefonen præsentere sig selv med reference til tidligere møder, og det var med til at skabe en god tillid mellem RCT (personificeret gennem tolk og interviewer) og familierne. Yderligere blev tolken inddraget som en medspiller i forløbene såvel som efterfølgende, hvor vi delte vores observationer og refleksioner omkring interviewet. Eksempler på hendes rolle som medspiller er situationer, hvor hun forklarede arabisk brug af specifikke analogier m.m.

De fleste familier (fire) berettede om deres families lidelseshistorie de seneste fem år, hvor flere af de ældre sønner havde været involveret i kriminalitet. Generelt gælder her, at det i højere grad var mødrene, der beskrev sønnernes handlinger og konsekvenserne deraf, mens fædrene forklarede deres sønners handlinger ud fra racisme eller udokumenterede anklager, der førte til uberettigede fængselsstraffe.

I en familie fortæller forældrene ikke noget om kriminalitet i familien ved første interview og vi når 1½ time ind i andet interview, før de uddyber, hvad faren mener med sit udsagn: *Vores eneste problem er politiet, de bliver ved med at genere os*. For at få åbnet for emnet, spørger intervieweren ind til om deres næstældste søn fortsat – som for fem år siden – lavede drengestreger? Sådan forklarede familien sønnens handlinger dengang, og det førte forældrene til at fortælle om sønnen, der sidder

varetægtsfængslet på tidspunktet for interviewet.

Familiernes perspektiver på familielivet anno 2011

I følgende afsnit beskrives familiernes perspektiver på deres familieliv i år 2011. Hver familie beskrives særskilt og der indledes med en beskrivelse af, hvorfor fagpersonerne omkring familien udvalgte dem til at være med i projektet i 2005/2006, og en beskrivelse af familielivet, som det så ud på det tidspunkt. Da perspektiverne er mange, har vi valgt specifikt at fremhæve udviklingen i sønnernes deltagelse i kriminalitet og forældrenes situation, samt relation til kommunen. Herefter følger en beskrivelse af familielivet i 2011 og afsluttende forældrenes perspektiver på, hvad der har været vigtige begivenheder i forhold til at skabe en positiv udvikling i familien. Alle navne er opfundne og familierne er anonymiserede for at undgå genkendelse.

Familie 1: Said og Leila

Hvorfor blev de udvalgt til deltagelse i netværksmøder

Da RCT fik kontakt til familiens socialrådgiver i Rådgivningscentret, var familiens to ældste sønner indblandet i kriminalitet, og der var bekymring for den yngre søn, som faldt inden for projektets målgruppe. Han var på det tidspunkt 13 år. Samtidig beskrev sagsbehandleren, at der var et meget dårligt samarbejde med forældrene. Hun kendte ikke forældrenes forhistorie inden ankomst til Danmark. Hun beskrev samarbejdet med Said som særligt vanskeligt, da han talte meget og cirklede om faste temaer som racisme og børnenes uskyld. Generelt for gruppen af fagpersoner omkring familien var oplevelsen af, at det var svært at trænge igennem til dem, hvilket også havde medført, at nærpoltiet i området, den såkaldte Karlebogruppe, havde opgivet samarbejdet med forældrene.

Fokusbarnet er således familiens 13 årige søn, som på det tidspunkt ikke havde været i kontakt med politiet, men forældrene oplevede jævnligt at blive kontaktet af skolen angående konflikter og problemer, og der lå en skolepsykologisk udredning på ham i forbindelse med, at han var tilkendt en støttekontaktperson i klassen.

Status på familien 2005/6

Said og Leila har tre drenge på 13, 16 og en over 18 år, samt to piger på 11 og over 18 år. Said har været fængslet i hjemlandet og udsat for tortur. Han har tidligere været indskrevet i et rehabiliteringsprogram og er diagnosticeret med PTSD. Said kom til

Danmark sidst i 1980'erne, og er på kontanthjælp og fritaget for aktivering. Han forklarer selv, at han ikke har modtaget kontanthjælp i en periode på flere år, og beder RCT om hjælp til at finde ud af hvorfor. Han lider af hjerteforstyrrelser og er i gang med at blive udredt med henblik på pension. Leila kom til Danmark to år efter Said med den ældste søn. Der ligger ikke megen information om Leilas baggrund, da samtalerne med parret ofte er blevet overtaget af Said. Leila er pensioneret på grund af dårligt helbred. Forældrene beskriver, at de altid har haft det svært med kommunen, og at de ønsker at undgå for megen kontakt. De føler sig diskriminerede og stigmatiserede af fagpersonerne i kommunen og oplever, at deres drenge ofte uretmæssigt får skylden for konflikter på skolen. Desuden har de tit følt sig svigtet af kommunen, når de har haft brug for økonomisk støtte. De er derfor også meget skeptiske over for projektet i første omgang, og de ønsker tid til at tænke over deres deltagelse.

Ældste søn afsoner en dom, da projektet starter, og han har tidligere afsonet en dom i en voksenpension, hvor han samtidig gik i skole. Han er nu under uddannelse. Han løslades kort efter projektets start, og samme dag bliver næstældste søn varetægtsfængslet og sigtet for vold og overfald. Han har været til afhøringer for flere forhold, før han får denne sigtelse. Han har skiftet skole i 9. klasse på grund af sociale og faglige problemer. Derefter er han påbegyndt sin videre uddannelse, som dog afbrydes af varetægtsfængslingen. Han har en kontaktperson, som han dog ikke vil bruge. Den yngste søn går i 7. klasse, og forældrene fortæller, at de ind i mellem bliver ringet op af lærerne om problemer og konflikter, som han er indblandet i. Familiens ældste datter er flyttet hjemmefra, og den yngste datter går i 5. klasse. Forældrene har ikke oplevet, at hun har været indblandet i konflikter, men har svært ved at samarbejde med skolen omkring hendes badeforhold efter gymnastiktimerne.

Status på familien 2011

Fokusbarnet – der nu er 19 år – har ikke haft kontakt til politiet. Han er i gang med en håndværksuddannelse og bor i lejlighed sammen med sin yngste storebror og besøger ofte familien. Leila beskriver ham som rolig og meget humoristisk.

Familiens næstældste søn (20-21 år) har siden netværksmøderne haft mange problemer. Moren beskriver det med, at "han er gået ind og ud af fængslet" indtil han blev 18 år. Han har aldrig fået sig en uddannelse, men faren har gjort en stor indsats for at skabe en forretning for ham i København. Han bestyrer i dag en mindre virksomhed med storebrorens og farens hjælp. Faren støtter ham også økonomisk, da han har lånt alle pengene til opstart i sit navn.

Ældste søn (25 år), der sad fængslet, da netværksmøderne fandt sted, har færdiggjort sin uddannelse, er gift og har børn og bor i lejlighed i nærheden af forældrene. Han har siddet et år i fængsel mens han læste på sin uddannelse. I fængslet fik han hjælp af en sagsbehandler, og moren beskriver, at denne har hjulpet ham meget. Han har ikke gentaget kriminalitet og hjælper i dag til i familiens virksomhed, samtidig med at han søger arbejde indenfor sit felt.

Faren er i mellemtiden blevet tildelt pension, og begge forældre beskriver, at de sygdomsmæssigt har fået det dårligere siden sidst. Said er storryger, han ryger ca. 100 cigaretter i døgnet samtidig med, at han har hjerte- og lungeproblemer. Han har sit eget værelse i lejligheden, hvor han også sover, da han vågner mange gange om natten for at ryge, hvilket generer Leilas søvn. Leila har dårlig ryg, d-vitaminmangel og hukommelsesbesvær m.m. Hendes harddisk er fyldt op, som hun udtrykker det, og det er blevet værre de senere år. Hun husker blandt andet ikke sit cpr. nr., og hun har svært ved at huske, hvor hun har sat sin taske senest.

Forældrene beskriver, at de fortsat ikke ønsker en relation til kommunen, og at de ikke har nogen kontakt med dem. Said fortæller, at der kom positive resultater ud af netværksmøderne, blandt andet at han fik sin kontanthjælp tilbage, og at de har fået hjælp til yngste søn med at finde praktikplads. Men det har ikke ændret grundlæggende ved hans syn på kommunen, og oplevelserne af, at deres sønner er blevet uretfærdigt behandlet.

Hvad har skabt forandring

Said forklarer udviklingen i forhold til kriminalitet for de to yngre sønner således:

For eksempel det med næstældste søn, så har han i de sidste par år ikke haft noget at gøre med alle de problemer. Han har ikke noget at gøre med alle problemerne. Han er på afstand og fylder sin tid med arbejde. Yngste søn har ikke nogen problemer, fordi han har haft en kontaktperson... Det er bare for at forklare, at vi ikke har så meget kontakt med kommunen mere, og at vi undgår denne kontakt med kommunen.. Og yngste søn læser til ... så derfor har han haft en kontaktperson, og den kontaktperson arbejdede oprindeligt som politibetjent, men var god til at støtte og hjælpe Ali. Så han har slet ikke nogen problemer. Han går i praktik under uddannelsen og passer uddannelsen samtidig.

Leila uddyber næstældste søns udvikling ved at forklare, at det var som om at han selv besluttede sig for at stoppe med kriminalitet da han blev 18 år, for nu ville ham-

meren falde. Hun mener også, at han var blevet træt af at lave ungdomsballade og samtidig oplevede en nær ven dø af kræft. Leila beskriver ældste søn som en helt anden person, der fik god hjælp i fængslet af en sagsbehandler til at fortsætte sit studie og afslutte det. Leila beskriver yngste søn som meget rolig, hun ved altid, hvor han er henne, og han fortæller hende alt. Deres fortrolighed tilskrives hun stor betydning for, at han ikke er ude i kriminalitet i dag samtidig med hans rolige temperament. Han lader sig ikke provokere på gaden som eksempelvis næstældste søn.

Familie 2: Hussein og Samirah

Hvorfor blev de udvalgt til deltagelse i netværksmøder

Familien blev inviteret til at deltage i netværksmøder af ældste søns socialrådgiver i Rådgivningscentret pga. sønnens kriminalitet, og fordi hun havde kendskab til Husseins mange smerter, og formodede, at han var torturoverlever. Socialrådgiveren oplevede at have et godt forhold til forældrene og fremhævede nogle situationer, hvor de henvendte sig til hende for at få hjælp eksempelvis, når sønnen skulle i retten, og de havde svært ved at forstå, hvad der skete. Samtidig med at have oplevet forældrene som venlige havde hun også oplevet dem som uforstående over for de beskyldninger, der var rettet mod deres ældste søn.

Fokusbarnet er deres søn på 13 år, som blev beskrevet som en meget temperamentsfuld dreng, med en del problemer i skolen.

Status på familien 2005/6

Hussein og Samirah har tre drenge på 6, 13 og 15 år og en pige på 11 år. Hussein har siddet i fængsel i sit hjemland og blev der udsat for tortur. Han flygtede til Danmark i slutningen af 1980'erne. På grund af torturen lider Hussein af svære smerter i ryggen og benene, som gør, at han ikke kan sidde ned ret længe ad gangen og han har svært ved at transportere sig. Han er uddannet skolelærer fra sit hjemland, og han har på et tidspunkt arbejdet som lærer på en skole i Danmark. Nu får han pension. Hussein fortæller selv, at han har en del smerter som påvirker hans temperament også over for børnene. Hussein har tidligere afsonet en dom i Danmark efter overfald på en sagsbehandler i en anden kommune. Samirah kom til Danmark et år efter Hussein med en søn, der døde et halvt år efter ankomsten. Samirah er i aktivering 30 timer om ugen.

Forældrene beskriver at have en god relation til kommunen, og de er også åbne over for projektet. Dog udtrykker de skepsis over for "kommunens" villighed til at ville samarbejde omkring projektet. Hussein har flere gange taget initiativ til at få et sam-

arbejde op at stå omkring de unge og forebyggelse af ungdomskriminalitet, men han følte ikke, at "kommunen" ønskede at samarbejde. Forældrene beskriver at have en god relation til deres socialrådgiver i Rådgivningscentret samt børnenes lærere, som Hussein er i tæt relation til gennem deltagelse i forældremøder og ved individuelle møder omkring børnenes trivsel. Nærpolitiet har forældrene også haft kontakt med, og de ønsker at fortsætte samarbejdet med dem gennem netværksmøderne.

Ældste søn har tidligere afsonet en dom i en lukket ungdomsinstitution, som også har medført, at han er underlagt kommunale foranstaltninger i to år. Han er blevet flyttet til en virksomhedspraktik i 10. klasse, og det er planen, at han skal påbegynde en uddannelse efter sommerferien 2006. Han har flere gange været til afhøringer for flere forskellige forhold, og han har en støttekontaktperson. Næstældste søn går i 7. klasse og beskrives af faren som en meget temperamentsfuld dreng, og han fortæller, at det året forinden har været en del problemer med ham i skolen. Han mener dog, at problemerne er blevet mindre, efter at forældrene har talt med ham om dem. Datteren går i 5. klasse, og forældrene har ikke oplevet, at hun har været indblandet i konflikter. Den yngste søn er 6 år og er lige startet sin skolegang. Han har været indskrevet et fritidshjem, men er blevet taget ud igen af forældrene pga. dårlig økonomi.

Status på familien 2011

Fokusbarnet er nu 18 år gammel, og han sidder varetægtsfængslet, da vi holder vores andet interview i familien. Han har været anholdt flere gange de senere år, og han har også en gang oplevet at få erstatning pga. uberettiget anholdelse. Samirah fortæller ved første interview, at han er frivillig i klubben, hvilket han selv svarer benægtende på, da han kommer hjem. Han har gennemført 9. kl. eksamen, men har siden det påbegyndt flere uddannelser uden at gennemføre. Han venter på at starte på en ny uddannelse august 2011.

Hussein har fået det bedre helbredsmæssigt og lider ikke af så mange smerter som sidst. Det skyldes blandt andet, at han har tabt sig meget. Vægttabet har også påvirket ham positivt psykisk og har bedret hans diabetes gener. Samirah er derimod blevet mere overvægtig siden sidst, og hun har problemer med inflammation i sin ene fod, som gør, at hun ikke kan gå uden smerter, samtidig med at hun nyligt har fået konstateret slidgigt. Hun vælger derfor oftest at blive hjemme. Hun har svært ved at tabe sig og hun beskriver at have prøvet forskellige tiltag uden succes. Hun er fortsat tilknyttet Jobhuset dog uden aktivering. Hun beskriver, at hendes jobkonsulent har accepteret at de taler sammen over telefonen, da det er for svært for hende at komme hen til Jobhuset. Hun ønsker førtidspension. Hussein indleder første interview med at

pointere, at familien har det godt, men at den har et problem nemlig politiet. Hussein pointerer flere gange, at familien ikke ønsker at have kontakt med kommunen og ikke har noget behov for det.

Forældrene – særligt Hussein viser stor skepsis over for opfølgingsundersøgelsen. Han synes det er mærkeligt, at RCT kommer fem år efter netværksmøderne og vil høre, hvordan de har det. Han sætter RCTs tilbagevenden i relation til næstældste søns samtidige varetægtsfængsling, og netværksmøderne i forbindelse med en sideløbende forværret relation til politiet. Han hævder, at RCT samarbejder med politiet og udveksler oplysninger med dem. Midt i 2. interview nævner de, at næstældste søn sidder varetægtsfængslet på indeværende tidspunkt.

Ældste søn er 21 år og er i gang med VUC, og er frivillig fodboldtræner i en ungdomsklub i området. De fortæller ikke nogle historier om politiet og ham. Dog bliver han efter interviewene anholdt og varetægtsfængslet sammen med Hussein i en konfrontation med politiet. Det fortæller Samirah, der ringer til RCT for at få hjælp til at forstå, hvad der er sket med hendes søn og mand. Det står ikke klart, om de efterfølgende har fået dom. Yngste søn er 11 år og går i specialklasse og er glad for det. Det er forældrene også. Forældrene beskriver ikke, at han har særlige problemer eller konflikter udover at have svært ved at klare en almindelig skolegang.

Hvad har skabt forandring

Hussein har fået forbedret sit helbred også det psykiske helbred gennem et omfattende væggtab. Hans motivation til at tabe sig, har han hentet ved at se sin bror, der har gennemført et lignende væggtab. Familien har ikke oplevet en særlig positiv udvikling med deres ældste drenge, og de har stadig store problemer med kriminalitet. Yngste søns skoleskift til en specialskole, har forældrene dog taget vel i mod, og de beskriver, at de støtter op om denne beslutning. På trods af kun svagt at erindre netværksmøderne, beretter Samirah om positive resultaterne, som at familien lærte et par nye politibetjente at kende, som blandt andet hjalp ældste søn til at få et job. Hun siger blandt andet om deres reaktioner på tilbuddet om netværksmøderne:

Samirah: *Vi var meget anspændte og spændte, der kommer mange mennesker, der skal sidde og være med, og de begynder at obducere vores krop og se, hvad der er galt og hvad der fungerer.*

Interviewer: *Var møderne anderledes end I havde forventet?*

Samirah: *[griner] Det blev helt anderledes. Vi har lært jer at kende som gode ansigter, og vi har kendt nogle nye og gode personer. Jeg mener det helt ærligt.*

På trods af at hun fremhæver positive resultater af netværksmøderne, siger Samirah følgende om netværksmøderne:

De er gode til drømmeland, ikke til det virkelige liv. Som menneske lever man altid med håb og ambition om, at livet skal gå godt, det handler ikke kun om min familie, men hele samfundet og om at have gensidig respekt. Jeg tænker på helhed, skole, politi og samfundet. Men man kan ikke altid opnå dette mål.

De negative beretninger om kommunen inklusiv politiet, såvel som RCT fylder meget i forældrenes beretninger. Forældrene oplever, at de bor i en kommune der er uvenlig over for deres borgere, og de mener at registrere et forværret forhold til politiet efter netværksmøderne.

Familie 3: Rami og Mona

Hvorfor blev de valgt til deltagelse i netværksmøder

Familien udvalgte af deres sagsbehandler i Rådgivningscentret på grund af de to ældste sønners kriminalitet. Næstældste søn havde i en periode været tvangsfjernet fra hjemmet. Desuden har samarbejdet med forældrene ikke altid været gnidningsfrit, det var dog blevet bedre, hvilket sagsbehandleren tilskrev forældrenes angst for at få tvangsfjernet endnu et barn. Hun var ikke bekymret for *yngste søn på 8 år – som bliver fokusbarnet i projektet* - i forhold til ungdomskriminalitet, men afviste ikke, at skolen eller SFO kunne have sådanne bekymringer. Sagsbehandleren kendte ikke til familiens baggrund, men havde dog fra Mona og andre fagpersoner omkring familien hørt om Ramis alkoholmisbrug.

Status på familien 2005/6

Familien har tre drenge på 8, 15 og 18 år. Rami har været fængslet og udsat for tortur inden parret flygtede til Danmark med deres to ældste drenge. Rami har afsonet en dom i Danmark, og kan derfor ikke få dansk statsborgerskab. Rami bliver nervøs over konflikter og krig i Mellemøsten og følger med i tv dagligt. Ifølge Mona har han et alkoholmisbrug, som medfører, at han bliver særligt ophidset over fjernsynsudsendelserne. I de situationer plejer Mona at forlade huset eller gå ind på et værelse med børnene. Rami fortæller, at han er modløs og har mistet håbet for fremtiden. Han er på førtidspension. Mona har oplevet skudepisoder rettet mod sin familie i hjemlandet, hvor hun også selv blev såret. Hun har tidligere været i praktik, men har haft svært ved at klare det pga. fysiske lidelser og får også dispensation fra aktiveringen.

Forældrene er angste for kommunen og for igen at opleve at få tvangsfjernet et barn, og det præger også deres indstilling til projektet i begyndelsen. Generelt føler forældrene sig diskriminerede og stigmatiserede særligt af skolen. De fortæller, at de jævnligt bliver ringet op af lærerne til den yngste dreng, som skælder ud over, hvad han har gjort og ofte sender ham hjem. Ifølge forældrene er det udtryk for, at de bliver forskelsbehandlet og uretfærdigt behandlet. Mona har i perioder deltaget i undervisningen og har selv set, hvad der sker i skoleklassen. Forældrene beskriver deres relation til sagsbehandleren i Rådgivningscentret som udmærket, dog har de nogle gange følt sig svigtede, når de har haft behov for økonomisk støtte til børnenes fritidsaktiviteter eller lignende. Mona fik dispensation fra aktivering efter udredning af næstældste søn, og hun ønsker selv at være i hjemmet så meget som muligt, så yngste søn ikke får problemer som de ældre brødre. Ældste søn arbejder og vil gerne flytte hjemmefra. Ved første netværksmøde bor han ikke hjemme pga. konflikter og Ramis alkoholmisbrug. Han har tilknyttet en kontaktperson, som han har et fortroligt forhold til. Han har været i kontakt med politiet i forbindelse med afhøringer, men det oplyses ikke, om han har været i fængsel. Efter han blev 18 år har han ikke været involveret i konflikter i området.

Næstældste søn har været tvangsfjernet fra hjemmet i to måneder til psykologisk udredning efter et voldeligt overfald, gadekonflikter og sociale vanskeligheder i skolen. Han fik efterfølgende et skoletilbud, der kunne understøtte ADHD-relaterede behov. Han har tidligere været afhørt af politiet for flere forhold, heriblandt hærværk og biltyveri. Han har lige fået tilkendt en støttekontaktperson, da projektet starter. Familiens yngste søn går i 3. klasse og har sociale og faglige vanskeligheder i skolen. Han er i konflikt med lærerne, som ønsker at flytte ham fra skolen. Forældrene fortæller også, at de overvejer at flytte ham til en anden skole. Han har været indskrevet i en SFO, men forældrene har på dette tidspunkt taget ham ud på grund af en konflikt mellem ham og de andre børn, og fordi Mona gerne selv vil tage sig af ham.

Status på familien 2011

Fokusbarnet er nu 13 år gammel og har ikke haft kontakt til politiet. Han har oplevet flere skoleskift og oplever også et nyt skoleskift i tiden mellem de to interview med forældrene. Forældrene beskriver skoleskiftene med, at de ikke har været tilfredse med de forskellige skolers undervisning og har oplevet, at deres søn er blevet forskelsbehandlet af lærerne og beskrevet som mere konfliktskabende end det generelle niveau i klassen. Moren har i perioder deltaget i hans skolegang for at støtte ham og samtidig for at kunne se, hvordan læreren har behandlet ham.

Rami beskriver sig selv som psykisk syg og uden håb for fremtiden. Da hans alkoholmisbrug har været en oplysning, som Mona har givet uden han ved det, er det ikke et emne, der bliver snakket om i interviewene. Mona er fortsat på kontanthjælp, selv om hun også omtaler dårligt psykisk helbred og føler sig *psykisk syg*, som de udtrykker det.

Forældrene beskriver at de har en svagt kontakt til kommunen og helst undgår kontakten. De er mistroiske over for kommunen, og de nød godt af netværksmøderne, hvor RCT deltog og som de oplevede fik kommunen til at samarbejde. De mener da, at kommunen kunne se, at der var nogle andre, som støttede familien. Efter vores første telefoniske kontakt til familien, bliver deres yngste søn smidt ud af sin skole. Forældrene undersøger ikke selv hvorfor, men lader al information gå gennem de ældre børn og skoleinspektøren. De er derfor ikke helt klar over, hvorfor han bliver smidt ud. I tiden mellem vores to interviews tager forældrene dog kontakt til den ny skole og undersøger, hvorfor de ikke har hørt noget på deres ansøgning om skolestart. Det viser sig at være en fejl, og yngste søn starter umiddelbart herefter. Næstældste søn er 20 år og ude af kriminalitet igen efter at han i en lang periode også efter netværksmøderne, har været anholdt flere gange. I alt har han siddet i fængsel 3-4 måneder. Han er i gang med at tage en håndværksuddannelse - og han tager stort ansvar for familien. Mona fortæller, at han valgte religionen i stedet for kriminalitet, da han blev 18 år. Han har ikke nogen kæreste, han vil gerne have at hun skal være *halal* og gerne komme direkte fra forældrenes hjemland eller være en dansk kvinde, der konverterer til Islam. Ældste søn er 25 år og har haft kontakt med politiet en gang før netværksmøderne, er nu i gang med 1. år på HF. Forældrene håber meget at han gennemfører. Han har arbejdet løbende og har støttet forældrene økonomisk. Han har en forlovet, som er meget sød og hjælper ham. Sønnen bor alene.

Hvad har skabt forandring

Forældrene tilskriver kommunen en stor rolle i forhold til at have hjulpet ældste søn med arbejde og uddannelse. I forhold til næstældste søn fremhæver de særligt kombinationen af hans egen indsats, kommunen og RCT som det, der har hjulpet ham. De fremhæver, at han selv har valgt religionen i stedet for kriminalitet, og det har medført, at han er begyndt at tage et stort ansvar for familien og dermed også passer særlig godt på yngste bror i forhold til at undgå, at han kommer ud i problemer. Forældrene mener også, at de har opdraget deres børn godt, og at det har været medvirkende til at undgå yderligere problemer med kriminalitet. Blandt andet pointerer de flere gange, at de holder børnene inde og ikke lader dem deltage i aktiviteter i området.

Familie 4: Nadim og Sana

Hvorfor blev de udvalgt til deltagelse i netværksmøder

Fagpersonernes bekymringer for familien gik på forældrenes ressourcer i forhold til at håndtere den ældste søns psykiatriske diagnose (ADHD). Fagpersonerne oplevede, at forældrene ikke anerkendte diagnosen og ikke ønskede at samarbejde med skole og øvrige fagpersoner. Samtidig fremhævede de, at forældrene ikke tog nok ansvar for børnenes skolegang og ikke støttede op om lektielæsning og ældste søns sociale kontakter til andre børn. Fagpersonerne var ikke bekymrede for de yngre søskende i forhold til kriminalitet, da de var velfungerende i skolen både fagligt og socialt. Faren havde afsonet to domme i danske fængsler pga. vold mod myndighedspersoner.

Alle tre sønner er fokusbørn for projektet, hvor sagsbehandleren særligt var bekymret for ældste søn.

Status på familien 2005/6

Nadim og Sana har tre drenge på 9, 10 og 12 år og to piger på 3 og 5 år. Nadim er vokset op i en flygtningelejr og kom til Danmark som politisk flygtning. Under krigen har han været med til at grave lig ned sammen med sin far. Nadim er førtidspensioneret. Sana kom til Danmark flere år senere, og inden da har hun oplevet krig og situationer, hvor soldater har truet hendes forældre med at slå hende og hendes søskende ihjel. Sana har i Danmark været gennem udredning i flere år på hospitaler og ved speciallæger, men hun har ikke kunnet få en diagnose på sine lidelser. Hun oplever hjerteforstyrrelser, smerter i leddene og ryggen og lider af astma. Desuden har hun søvnproblemer og angstanfald og føler ind i mellem, at hun er ved at blive kvalt. Hun er fritaget fra aktivering pga. sine helbredsmæssige problemer.

Forældrene har haft mange konflikter med socialrådgivere og beskriver deres relation til kommunen som meget anstrengt. Forældrenes historier om kommunen er fyldt med beretninger om udskiftninger i rådgivergrupperne, om ikke at vide hvor man skal henvende sig og om oplevelser af diskrimination og stigmatisering. Forældrene har prøvet at gøre kommunen opmærksom på, at de har store problemer med skimmelsvamp i lejligheden, og at det påvirker familiens helbred. Lejligheden består af to værelser, og familien oplever pladsmangel.

Nadim og Sanas ældste søn blev i 6. klasse flyttet fra en normalklasse til en skole med specialundervisning. Han har fået stillet den psykiatriske diagnose ADHD, men får bivirkninger af medicinen, hvorfor forældrene giver ham naturmedikamenter i stedet for medicin. Han har store sociale vanskeligheder i skolen og kommer ofte ud i kon-

flikter med de andre børn og de voksne. Forældrene fortæller, at de tit bliver ringet op af hans lærere, og at han ofte bliver smidt hjem. Herudover har han store problemer med astma. Forældrene fremhæver børnenes helbredsproblemer som en af de ting, de gerne vil have hjælp til at løse af kommunen, herunder at få skiftet den nuværende bolig ud med en anden uden skimmelsvamp og med mere plads.

Status på familien 2011

Ældste søn er 17 år gammel, og han er i gang med HG efter flere skoleskift. Han har haft et sammenstød med politiet da han gik i 10. klasse. Han fik ikke nogen dom, men blev smidt ud af skolen. Forældrene tilskriver sammenstødet med politiet danske klassekammeraters diskriminerende adfærd og ønske om at få ham smidt ud af skolen. Han har en dansk kæreste og er meget sammen med hende. Om ham siger faren: *Hans største problem er at han ikke kan koncentrere sig. Og senere Jeg har kontakt til læreren, og han roser vores søn.* De øvrige børn klarer sig fint, næstældste søn går i 9. klasse og får gode karakterer og begynder på gymnasiet efter sommerferien. Yngste søn er 14 år gammel, går i folkeskole og kigger efter arbejde.

Nadim beskriver selv, at han har store svingninger i sit humør. Det kan skifte på fem minutter. I modsætning til tidligere, hvor han har haft svært ved at styre sit temperament, fortæller han, at han har lært at undgå provokationer. Han går sjældent ud og undgår kontakt til kommunen og danskere og arabere i øvrigt. Derimod bliver han hjemme og passer børnenes ting i hverdagen. Sana har fået førtidspension, hun døjer stadig meget med helbredsproblemer og er under udredning for diabetes. Hun fortæller, at hun ufrivilligt har tabt sig 14 kg over de sidste år. Hun beskriver selv sin tilstand som forværret siden 2006.

Forældrene er ikke interesseret i at samarbejde med kommunen på trods af, at de beskriver resultaterne fra netværksmøderne meget positivt. Blandt andet oplevede de at blive taget alvorligt i forhold til ønske om at skifte bolig, og har i dag en ny bolig uden skimmelsvamp og med mere plads til familien. Det har haft en god effekt på familiens astmaproblemer. Om relationen til kommunen siger faren:

Før RCT kom, havde vi angst – nærmest panikangst for kommunen og stor frygt for kommune. Efter RCT kom, har vi ikke længere angstfølelsen for kommunen. Det som jeg ved om RCT, er at det er som en stat i sig selv. Inden RCT kom, har de [kommunen] behandlet os som dyr i skoven. Men da RCT er kommet, er de begyndt at vise interesse i os som mennesker.

Hvad har skabt forandring

Forældrene tilskriver det betydning, at de har fokus på at holde egne problemer ude af børnenes hverdag og ikke drøfte problemerne mens børnene er til stede. Desuden har de arbejdet med at skabe struktur i børnenes hverdag, så de er kommet tidligt i seng på hverdage for at kunne klare deres skole. Faren forklarer:

For vores forståelse – og vi har givet det videre til børnene – er det vigtigste skolen. Jeg har oplevet krig og har ikke haft den mulighed. Vi siger til dem, at vi rigtig gerne vil passe på jer, og I passer jeres skole

En anden vigtig faktor, som faren fremhæver, er en medarbejder der blev ansat som familiekontakt kort efter netværksmøderne. Det er interessant at faderen nævner denne medarbejder ved navn og hans præcise jobfunktion, i modsætning til de eller ret generelle udsagn og referencer til "kommunen". Om ham siger faren:

Han har været meget mere end udmærket. Han har hjulpet med kommunen. Han var en rigtig stor hjælp i forhold til at skifte bolig. Han har gjort os opmærksomme på ting, vi ikke var klar over. Men desværre blev han stoppet. De gode personer i kommunen bliver stoppet eller føder og går på barsel.

Afsluttende opsummerer faren familiens situation således: *Jeg skal bare sige til dig, at vi er heldige, at der er nogle, der har hjulpet os. Andre arabiske familier får ikke hjælp. Deres børns liv er blevet ødelagt og forældrenes liv er blevet ødelagt.* Han har tidligere i interviewet tilskrevet netværksmøderne stor betydning for familiens udvikling. På spørgsmålet om de har talt med nogle fra netværket om at lave flere møder efter netværksmøderne svarer han: *Det var ikke et behov, det eneste der var tilbage efter møderne var vores sygdom og vores psykiske sygdom (forældrenes). Resten var blevet løst.*

Familie 5 Samar og Ali

Hvorfor blev de udvalgt til deltagelse i netværksmøder

Familien udvalgte, fordi deres sagsbehandler i Rådgivningscentret - som lige havde overtaget familiens sag - vurderede, at familien havde været udsat for mange udskiftninger i rådgivere, og dermed var blevet svigtet af systemet. Samtidig fremhævede hun, at Samars opsøgende facon, som medførte mange ansøgninger om ekstrabevillinger m.m., var medvirkende til, at øvrige foranstaltninger på drengene ikke var blevet iværksat. Fagpersonernes beskrivelser af problemområderne er centreret

omkring børnenes behov som følge af farens temperament og konkrete problemer såsom den yngste drengs hørelse. *Fokusbørnene er her sønnerne på 7 og 12 år.*

Status på familien 2005/6

Samar og Ali har tre drenge på 7, 12 og 17 år og en datter på 3 år. Familien kom til Danmark i starten af 1990'erne med deres ældste søn. Ali har været fængslet og udsat for tortur adskillige gange i sit hjemland, og er blevet diagnosticeret med PTSD og er på førtidspension. Forældrene er skilt, og Samar beskriver ham som voldelig over for hende og ældste søn. Samar er på kontanthjælp og fritaget for aktivering for at kunne passe sine børn, som hun har forældremyndigheden over. Ali bor i lokalområdet, og de yngste børn har en tæt kontakt til ham, og han kommer også på besøg i hjemmet.

Samars største problem med relationen til kommunen og kommunale institutioner er, at hun føler at hun bliver holdt hen af "kommunen". Hun føler selv, at hun har et godt samarbejde med skoler og institutioner, men føler sig svigtet af sagsbehandlersystemet. Det skyldes mange udskiftninger og problemer med at komme i kontakt med sagsbehandleren. Blandt andet har hun ventet 1½ år på at få bevilliget en støttekontaktperson til ældste søn. Samtidig med det, føler hun, at hun tit er blevet talt ned til af de rådgivere, hun har haft kontakt med.

Familiens ældste søn går på HF og har ikke tidligere været sigtet for lovovertrædelser. Han har været til afhøring en enkelt gang, men har ellers undgået politiet og konflikter i lokalområdet. Samar er nervøs for, om han kan blive ved med at holde sig væk fra gademiljøet og fortæller, at hun har svært ved at følge med i, hvor han er om aftenen og i weekenderne. De to yngre sønner går i henholdsvis 6. og 1. klasse. De har begge haft problemer med hørelsen. Den næstældste dreng har været indblandet i konflikter med en medarbejder i en lokal klub. Hans omgangskreds er, hvad Samar kalder dårligt selskab, og hun er bekymret for, om han vil blive trukket med ind i konflikter på gadeplan. Den yngste søn har sociale vanskeligheder i skolen, og Samar fortæller, at han reagerer voldsomt, når han bliver forvirret og ikke kan høre eller følge med i, hvad der sker rundt om ham. Han har svært ved at følge med fagligt. Datteren beskrives som uproblematisk og i en god udvikling. Samar fremhæver problemer med børnene, som det hun gerne vil have hjælp til gennem netværksmøderne, og ønsker ikke at inddrage egne problemer med Ali.

Status på familien 2011

Fokusbørnene er nu 18 år og 12 år, og de har ikke nogen dom, men næstældste har været varetægtsfængslet uden grund og fået udbetalt erstatning efterfølgende. Han

går i gymnasiet og har en kæreste. Den yngste søn går i 6. klasse og klarer sig nogenlunde fagligt, men beskrives som meget følsom og med psykiske problemer. Faren, der har PTSD og et hashmisbrug, har tendens til at blive voldelig, og den yngste søn føler sig forpligtet til at hjælpe faren, så han ikke bliver alt for isoleret og bliver voldelig over for den øvrige familie.

Ældste søn er 23 år og er efter gentagne gange at have siddet i fængsel, kommet ud og har fuldført sin HF og er nu i gang med at tage en uddannelse. Kort tid efter netværksmøderne blev han fængslet første gang og Samar beskriver, hvordan han efter fængslet flyttede hjemmefra til egen lejlighed, hvor det rigtig begyndte at gå galt for ham.

Samar selv har i mellemtiden fået bevilliget førtidspension i 2011 pga. mange psykiske problemer, rygsmerter og stofskifteproblemer. Ali opsøger hende stadig, og hun fortæller om flere voldelige episoder inden for de senere år. Hun har bedt ham om ikke at opsøge familien. Samar fortæller, at hun fortsat ønsker at undgå kontakt med "kommunen". Hun oplever ikke at "kommunen" ønsker at hjælpe hende og børnene. Hun beskriver det således:

Når jeg har haft brug for kommunens hjælp, de har ikke hjulpet mig. Så jeg gider ikke spørge dem mere om hjælp, for jeg ved godt, at de ikke kan hjælpe mig, at de ikke vil hjælpe mig.

Netværksmøderne beskriver hun dog meget positivt og tilskriver det RCT's tilstedeværelse, at der kom gode resultater ud af møderne:

Det var rigtig dejligt. Det var rigtig flot. Når RCT var til stede og dem, der kom fra skolen og fritidshjem og kommunen, man føler, at de sidder på plads, som RCT gør det. Sætter dem på plads. At de skulle mærke, at der var nogle, der overvågede dem. Eller at der ligesom var nogle der var efter dem, så de blev nødt til at leve op til de her krav. Uden RCT følte man, at man var helt ensom. At man var helt alene.

Hvad har skabt forandring

Samar var inden netværksmøderne bekymret for sine tre drenge i forhold til, at de skulle komme ind i det kriminelle miljø i lokalområdet. Den ældste søn har i mellemtiden fået flere domme, men er nu kommet ud og på rette spor igen. Det tilskriver Samar sin egen indsats med at fortælle ham, hvor dygtig han er og hjælpe ham ind på et studie, hvor han vil kunne bruge sine egne erfaringer til at hjælpe andre unge

drenge til ikke at komme ud i kriminalitet. Han spiller også en stor rolle i forhold til at hjælpe sine yngre brødre til at træffe nogle gode valg og undgå kriminalitet.

Tematisk analyse

I dette afsnit behandles tre temaer: Netværksmøder, Relationer til myndigheder og Perspektiver på kriminalitet.

Netværksmøder

Familiernes erindringer om netværksmøderne

Fælles for alle familier er, at de har svært ved at genkalde sig detaljer vedr. deres deltagelse i netværksmøderne. Familierne har især svært ved at genkalde sig, hvem der deltog og hvilke konkrete tiltag, der blev iværksat på netværksmøderne. Derimod står de mere følelsesmæssige aspekter af at have deltaget mere klart i familiernes erindring. Her er det især følelsen af at blive hørt og respekteret, der træder igennem familiernes beretninger, og det er også disse følelser, der gør, at familierne i dag sidder tilbage med en positiv erindring om deres deltagelse i netværksmøderne.

En mor beskriver det således: *”For os var netværksmøderne glædeligt. Vi følte, at vi fik tid og frihed til at fortælle, hvad man ville sige. Og det var meget behageligt.”*

Familiernes beskrivelse af netværksmødeforløbene gengives derfor ud fra en overvejende følelsesmæssig oplevelse af pludselig at blive hørt, samtidig med at familiens problemer blev taget alvorligt ved netværksmøderne. Dog har flere familier oplevet, at netværksmøderne ikke har levet op til deres forventninger, hvilket har givet anledning til stor skuffelse fra familiernes side. Skuffelsen viser sig, hvis løfterne givet på netværksmøderne eller af kommunen i øvrigt ikke er blevet indfriet – for eksempel pga. ’eksterne’/samfundsmæssige omstændigheder (jf. nedenstående afsnit om familiens forventninger til kommunen). Det har medført en vis inkonsistens i familiernes erindring. Således bliver netværksmøderne både associeret med positive men også negative oplevelser, hvilket bl.a. fremtræder af udtalelser som nedenstående:

Far: *”Men hvad der kom ud af netværksmøderne, så sagde jeg, at der kom rigtige gode ting ud af det. Men i forhold til børnenes situation, så var der ikke så meget effekt.”*

Tidligere i samtalen har faren dog fortalt om, hvordan den yngste dreng fik tildelt en

støtte/kontaktperson, der havde hjulpet med at finde en praktikplads. Næstældste dreng havde også fået tildelt en støtte/kontaktperson, men det var alligevel ikke muligt at finde arbejde til drengen, hvilket faren opfatter som, at kommunen ikke holder, hvad den lover: "Vi har fortsat samarbejdet på den måde, at de altid har lovet, fx næstældste søn, at de ville skaffe noget arbejde til ham. Men det kunne de ikke gøre i praksis. Hver gang de har lovet [noget], er det ikke blevet til noget alligevel".

I en enkelt familie kommer de dobbelttydige erindringer om netværksmøderne til udtryk ved en vis uoverensstemmelse mellem farens og morens beretninger om netværksmøderne. Her vælger faren på et tidspunkt at forlade interview-situationen for i stedet for at tage fat om huslige gøremål. Denne reaktion kan delvist relateres til farens overvejende negative syn på kommune og politi, som også synes at påvirke hans erindringer om hele netværksmøde-forløbet. Derimod fremlægger moren et mere nuanceret syn på hele forløbet:

"Jeg vil bare fortælle om de gode ting. Vi har lært et par politibetjente at kende. De har hjulpet med at finde arbejde til vores ældste søn. Der skete mange gode ting med møderne, og det var ikke altid negativt, for livet er ikke helt sort. Men pga. netværksmøderne, skete der nogle gode ting."

Familiernes indtryk fra netværksmøderne er derfor tæt koblet til deres følelsesmæssige oplevelser af forløbet, hvor følelsen af at blive taget alvorligt af kommunen er mest fremtrædende. På den anden side er netværksmødeforløbet også koblet til en negativ oplevelse af, at indsatsen ikke mere direkte har været rettet mod løsning af deres børns problemer, som fx at finde arbejde eller praktikpladser til dem. Denne negative opfattelse kan måske delvist relateres til en uoverensstemmelse mellem familiens forventninger til kommunen og kommunens begrænsede handlemuligheder og ressourcer, fx i forhold til den samfundsøkonomiske udvikling på arbejdsmarkedet. Endeligt har projektets indledende formål været rettet mod forældrenes trivsel, og derigennem deres børns trivsel som en afledt effekt. Nedenstående afsnit forsøger at opsummere familiernes oplevelse af relationen mellem mødeaktørerne og RCT's rolle heri.

Relationen mellem mødeaktørerne

Under pilotprojektet har RCT haft en faciliterende rolle i forhold til koordineringen af netværksmøderne og afviklingen af disse. Det var således en person fra RCT, der sad som mødeleder ved alle netværksmøderne. RCT bliver af alle familier set som en slags kontrolenhed, der overvåger kommunen ved netværksmøderne og holder dem op på, hvad der bliver sagt og lovet. Følelsen af at RCT kom og holdt kommunen i

ørerne var gennemgående for alle familier (se fx citat fra familien 5 tidligere), og flere familier beskriver tilstedeværelsen af RCT til netværksmøderne som betydningsfuld i forhold til følelsen af at blive hørt, respekteret og få reel hjælp.

Mor: "Jeg følte at skolen var, ikke tvunget, men at de godt vidste, at der var nogen, der støttede os. Så de var nødt til at respektere og forstå os, at yde en forståelse i forhold til vores børn. Så de var nødt til at samarbejde med os, fordi de vidste, at der var nogle, der støttede os"

At flere familier oplevede RCT som en udefrakommende kontrolenhed overfor kommunen kunne tyde på, at relationen mellem kommunen og familierne før pilotprojektets opstart har været præget af mistillid fra familiernes side. På samme tid har opfattelsen af RCT som udefrakommende instans også medført en vis bekymring fra familiernes side. En af familierne beskriver deres overvejelser om forholdet mellem RCT og kommunen således:

"Først og fremmest, før det første møde, var vi rigtig bange. Og samtidig var vi også bange, nu RCT kom ind i billedet, om kommunen skulle blive sure på os efter RCT var gået."

RCT's rolle ses dermed af familierne som på den ene side at være et kontrolorgan overfor kommunen og på den anden side som værende tæt forbundet til kommunen. Dette har givet anledning til overvejelser i familierne om, hvad RCT brugte oplysninger om familierne til og hvordan kommunen ville reagere, når pilotprojektet sluttede og RCT ikke længere havde mulighed for at fortsætte arbejdet med familierne.

Effekter netværksmøderne

Netværksmødernes effekt på familiernes trivsel kan groft inddeles i hhv. konkrete tiltag og mere 'uhåndgribelige' resultater som fx ændringer i relationen mellem familierne og sagsbehandler, politi og skole mv. Flere af familiernes beretninger belyser, hvordan deres forhold til myndighederne bygger på en underliggende distinktion mellem relationen til enkeltpersoner inden for den kommunale forvaltning og opfattelsen af kommunen som et abstrakt administrativt system. Følgende afsnit belyser især de konkrete effekter af netværksmøderne og, hvordan den personbaserede relation til kommunen opleves af familierne.

For tre af familierne har sønnerne fået tilknyttet en støtte/kontaktperson, enten som en direkte afledt effekt af netværksmøderne eller iværksat før eller efter netværks-

mødernes afslutning. For to af familierne har oplevelsen dog ikke været særlig positiv. For én familie var den personlige relation mellem søn og støtte/kontaktperson ikke optimal ("Han kan ikke lide ham"), hvilket betød, at ordningen blev afbrudt efter anmodning fra sønnen selv, mens én familie havde oplevelsen af, at støtte/kontaktpersonen ikke var oprigtig over for dem:

"Støttekontaktpersonen havde selv brug for en støttekontaktperson. Vores erfaring viste, at når vi har mødt ham, fortæller han kun gode ting, men i rapporten fortæller han dårlige ting. Det viste sig, at han kun var ude på at beholde sit arbejde."

I et enkelt tilfælde blev familien tilknyttet en familiekontakt, der hjalp med at få familiens dagligdag op og køre. Dette beskrives af familien som en særdeles positiv oplevelse, hvor familien følte, at der blev taget hånd om deres problemer over en bred kam, fx i forhold til flytning og problemer med ældste søn.

"De har ansat en familiekontakt til os, han kom og besøgte os og spurgte, om vi havde problemer. Og så hjalp han altid. Jeg kan ikke selv rigtig samarbejde med kommunen."

For familien var familiekontakten således en måde, hvorpå det problematiske samarbejde til kommune og skole kunne skubbes på afstand, idet den direkte kontakt mellem familien og dens netværk blev varetaget af en tredje part. Af familien bliver dette forhold udtrykt som en distinktion mellem kommunen som abstrakt størrelse og den personlige relation til familiekontakten, som familien er på fornavn med.

Interviewer: *"Hvordan er jeres forhold til sagsbehandlere og lærere blevet efter netværksmøderne, de gode oplevelser med aftaler?"*

Far: *"Familiekontakten kom ind i billedet og han begyndte at løse alle problemerne."*

Interviewer: *"Han er jo også kommunen...?"*

Far: *"Det handler om samarbejde. Hans måde er helt anderledes end de andres"*

På samme måde kobler en far sønnens tilknytning til en støttekontaktperson med, at familiens kontakt til kommunen er minimal.

"Vores yngste søn har ikke nogen problemer, fordi han har haft en støttekontaktperson... Det er bare for at forklare, at vi ikke har så meget kontakt med kommunen mere, og at vi undgår denne kontakt med kommunen..."

Moren i denne familie laver ikke samme kobling som faren, men taler derimod om,

hvordan kommunen hjalp sønnen med at finde en praktikplads.

Støttekontaktpersoner indtager en position, hvor familierne kan bruge dem til at lægge en vis afstand til kommunen som abstrakt system, som de oplever fungerer diskriminerede og stigmatiserende. Familiernes personlige relation til enkelte individer i socialforvaltningen, politiet eller skolesystemet har i visse tilfælde vist sig som en direkte afledt effekt af netværksmøderne, mens relationen i andre tilfælde ikke direkte kan tilbageføres til netværksmøderne. I (mindst) to tilfælde har familierne oplevet, at relationen mellem familie og personer i netværket i større eller mindre grad ændrede sig i og med at der under netværksmøderne blev skabt en større forståelse for hinanden. En familie beretter således, at morens relation til hendes sagsbehandler blev delvist forbedret, selvom der stadig eksisterer visse samarbejdsvanskeligheder.

Interviewer: *"Har jeres relation ændret sig?"*

Mor: *"Næsten ændret sig. Jeg kan mærke, at hun pressede sig til at ændre sig. Jeg kan mærke, at det er hendes naturlige måde at gøre det på, hendes personlige måde at gøre det på. Men alligevel var hun ikke til hjælp for mig."*

I det andet tilfælde er det relationen til deres læge, der via netværksmøderne blev markant forbedret i takt med, at lægen fik mere indgående viden om familiens situation.

"Vores læge har også ændret sig. De andre udlændinge synes han er dårlig, men vi synes han er den bedste. Hver gang jeg har spurgt, hvorfor han blev så flink, så kommer der præcist det her svar, at RCT kom ind i billedet, så han fik viden om vores tilstand"

Skabelsen af en personlig kontakt mellem familierne og folk i netværket synes derfor at have en vigtig rolle i forhold til, hvorvidt familierne føler sig i stand til at samarbejde med sagsbehandlere, skolen og politiet. Distinktionen mellem myndighederne som en abstrakt enhed og den personlige kontakt til familierne går igen i flere af familiernes fortællinger, hvor de på den ene side alle beretter om ønsket om afstand fra især kommunen og politiet, mens de samtidig også fortæller om 'søde' eller venlige folk fra selvsamme myndigheder. Således er en families relation til politiet dels præget af især farens negative opfattelse af relationen til politiet, dels hvordan de gennem netværksmøderne har lært et par betjente at kende, der hjalp deres ældste søn med at finde arbejde.

Efter afslutningen på pilotprojektet har der ikke været planlagt yderligere netværksmøder for nogen af familierne, hvilket har betydet, at flere familier i dag sidder tilbage med følelsen af, at hele processen med at forbedre forholdet mellem familie og kommune blev stoppet ved pilotprojektets afslutning. Relationen til kommunen beskrives som værende som inden netværksmøderne. En af mødrene kommer med denne beskrivelse: "Det er som om virkningen af medicinen er ophørt." I et enkelt tilfælde beskrives relationen til politiet som forværret på trods af, at netværksmøderne forsøgte at arbejde med dette element. Allerede ved netværksmøderne i 2005 beskrives, hvordan der stadig manglede afklaring af ansvarsfordelingen mellem støttekontaktperson, socialrådgiver og politiet, hvilket måske er årsagen til at samarbejdet med politiet ikke opleves som forbedret (se Mod en fælles indsats, s. 84). Selve sigtet med netværksmøderne har været rettet mod at skabe en øget forståelse mellem familier og aktører i netværket for hinandens situationer og handlinger. Dette har flere familier oplevet som at kommunen og andre fagfolk i løbet af netværksmødeforløbet udviste større interesse for familien og dens situation og ikke mindst at de har oplevet at blive behandlet som mennesker.

Far: *"Det kan også være, at fordi RCT gav jeres bemærkning og rådgivning til kommunen, så de holder mere af vores børn nu"*

Netværksmøderne synes dermed at have været en positiv oplevelse for familierne og deres opfattelse af kommunen, men samtidig har RCT's rolle i hele pilotprojektet også været en betydningsfuld faktor. I rapporten "Mod en fælles indsats" beskrives Karlebo kommune som værende en kommune, der traditionelt ikke har arbejdet fokuseret med tværfaglige indsatser og samarbejder centeret omkring netværksmøder. I næste afsnit afdækkes familiernes opfattelse af relationen mellem dem og myndighederne.

Relation til myndigheder

Et centralt element i pilotprojektet var at fokusere på relationen mellem familien og kommunens fagpersoner. Som tidligere nævnt er familiernes opfattelse af kommunen opdelt i familiernes personlige relation med enkelte individer i socialforvaltningen, skolen og politiet og en forståelse af disse som abstrakte systemer, hvori familierne i højere grad føler sig forskelsbehandlet. Nedenstående afsnit beskriver familiernes kontakt til kommunen i dag i forhold til deres opfattelse af kommunen som et abstrakt magtorgan/system.

Forholdet til kommunen i dag

Alle familier beskriver deres kontakt til kommunen som værende svag eller minimal. Dette skyldes til dels, at familiernes behov i løbet af de fem år har ændret sig markant. Flere af familiernes sønner, som kommunen tidligere havde udvist bekymring for, er blevet ældre, hvorved de falder uden for familieafdelingens målgruppe som er børn under 18, eller de er begyndt at læse videre på HF, gymnasiet, produktionsskole osv. Kontakten til kommunen i forhold til skole-hjem-samarbejdet er derfor formindsket i takt med, at børnene er blevet ældre. Problemerne vedr. børnenes skolegang er i flere familier blevet løst ved, at børnene har skiftet skole – enten efter forældrenes eget ønske eller fordi barnet er blevet smidt ud af skolen. På trods af børnenes afbrudte skolegang oplever forældrene, at børnene efterhånden er placeret i skoler, hvor de føler at samarbejdet mellem skole og hjem er mere gnidningsfrit. En familie fortæller, at de gennem netværksmøderne egentligt fik deres største problem med boligen løst og at de ikke har følt behov for flere netværksmøder. En anden familie fortæller, at det sidste store problem de stod overfor blev løst ved, at datteren skiftede skole.

Samtidig med at familiernes behov har ændret sig, beskriver flere familier, hvordan de holder kontakten til kommunen på et minimum, også selvom de rent faktisk føler, de har brug for kommunens hjælp. Flere familier er frustrerede over mange skift i sagsbehandlere, hvilket gør det "svært at have en tæt og tillidsfuld kontakt", og, hvad de oplever som, langsom og indviklet forvaltning. Dette bliver tolket af en familie som 'drillerier' fra kommunens side, hvorved kommunen ses som en hindring frem for en hjælp.

Mor: *"Det er en god ting, at kommunen bare tænkte på at hjælpe og støtte ham (ældste søn) økonomisk. For eksempel, at han måske skulle have en bestemt kontant-hjælp eller sådan, nogle penge, han kunne få hver måned til at kunne klare sig økonomisk. Men bede kommune om hjælp til at rådgive ham eller støtte ham eller hjælpe ham. Nej, det kan man ikke. Det skaber problemer bare modsat i forhold til dette her. I stedet for at rådgive ham eller hjælpe ham, så laver de nogle andre ting, der generer og driller vores børn. Det er ikke godt for dem."*

Opfattelsen af kommunen er samtidig præget af familiernes oplevelse af, hvordan de bliver mødt af kommunen. En far beskriver oplevelsen således:

"... jeg ved ikke, hvordan... så de folk, der arbejder i kommunen tænker på mennesker som klienter. At det er nogle tossede mennesker, at det er nogle dumme personer og

man skal bare gøre som de synes er rigtigt.”

Oplevelsen gentages af en anden familie, der mere moderat betegner kommunens tilgang til borgerne som ikke-venlig:

“De sender folk i aktivering som de skal, men de har ikke nogen venlig kontakt til borgerne i kommunen.”

Forholdet mellem kommune og familie er yderligere vanskeliggjort af en uoverensstemmelse mellem familiens forventninger til kommunen og kommunens reelle handlemuligheder. For samtidig med at familierne generelt forholder sig skeptiske over for kommunen, er forventningerne til kommunens muligheder for at yde støtte høje. Kommunens handlemuligheder slår dermed ikke altid til i familiernes øjne, hvilket yderligere bidrager til følelsen af at blive svigtet. Dette er tilfældet i en familie, hvor faren associerer kommunens vanskeligheder med at finde arbejde til næstældste søn som et løftebrud samtidig med, at kommunens arbejdsformidling betragtes med skepsis: “Fordi Jobhuset for de unge drenge føles ligesom et fængsel”. Ligesådan bliver afslag på forskellige former for kommunale støttemidler fortolket af moren i en familie som et tegn på at kommunen ikke vil hjælpe hende.

Mor: “Når jeg har brug for kommunen hjælp. De har ikke hjulpet mig. Så jeg gider ikke spørge dem mere om hjælp, for jeg ved godt, at de ikke kan hjælpe mig, at de ikke vil hjælpe mig.”

Samtidig er der en tendens i flere familier til at sætte samarbejdsvanskelighederne med kommune, skole og politi ind i en overordnet fortælleramme om dem selv som diskriminerede, stigmatiserede og ekskluderede i det danske samfund, hvilket behandles i nedenstående afsnit.

Opfattelsen af diskrimination, stigmatisering og eksklusion

Familiens opfattelse af at blive diskrimineret og stigmatiseret er udbredt. Familiernes oplevelser af, hvordan de bliver mødt i kommunen og underlæggende årsager til nogle af familiens problemer bliver på den måde koblet til en større samfundsfortælling om et racistisk Danmark. Dette er særdeles tydeligt i en familie, hvor farens interesse for politik og samfundsforhold dominerer meget af interviewet og udgør en overordnet forståelsesramme for sønnernes situation. Derved bliver sønnernes problemer i forhold til skattevæsenet til en fortælling om racisme.

"... fordi man siger, at mange udlændinge snyder, men jeg vil ikke have det i vores firma og de gør det hele, præcist og perfekt. Men på den anden side, så fra skattevæsenets side er der en, der er rigtig meget racist og vil ikke give de penge tilbage fra skat, som firmaet skal have tilbage."

En anden familie oplever, at det er svært for dem at stå fast overfor kommunen, hvis de mener, at de har ret til visse ydelser, idet de opfattes som fremmede:

"Det er ligesom en borger, der bor i sit eget land. Han kan forsvare sine egne rettigheder ... At man kan gå og diskutere det og tage rettighederne som man vil. Men hvis man er i et fremmed land, så skal man acceptere tingene som de er. Man kan ikke kæmpe for sine rettigheder."

Senere i interviewet kommer det frem, at familien føler kommunen tilbageholder informationer om ydelser for dem, hvilket er koblet til familiens oplevelse af, at den kommunale forvaltning styres af politiske holdninger frem for lovgivningerne på området.

På skoleområdet beretter flere familier ligeledes om, at de oplever diskrimination i forhold til læreres reaktioner på deres børns opførsel. I to familier har mødrene fulgt deres børns skoledag i kortere perioder, fordi skolen beretter om problemer med børnenes adfærd. Begge familier fortæller, at de ved denne deltagelse oplever, at deres børn får en hårdere reaktion fra lærerne, hvis de laver noget, end de danske børn. I den ene familie var følelsen af at blive diskrimineret også relateret til skolens beslutning om at smide drengen ud til stor frustration for forældrene, da de ved det første interview endnu ikke havde hørt fra drengens nye skole. Dette satte gang i spekulationer fra familiens side om, hvorvidt drengens tidligere skoleinspektør skulle have fortalt negative ting om deres dreng. En mor fortæller om, hvordan hun oplevede, at skolen havde en negativ effekt på hendes drengs 'humor', idet han hele tiden blev irettesat af læreren. Forældrene oplever dermed, at lærerne i skolen pr. automatik har en hårdere reaktion mod deres børn, fordi de er af anden etnisk oprindelse end dansk og deres adfærd hurtigere kategoriseres som problematisk.

Symptomatisk for familiens historier er familiernes ofte forvirrede udlægning af, hvordan de opfatter relationen mellem samfund, kommune og stat. Især under interview af faren i en familie 'hopper' fortællingen fra det konkrete problem med kommunen til en større fortælling om det danske samfund eller den danske stat. Derved blandes kommune og stat ofte sammen til en stor fortælling om Danmark, hvor de

'lokale' konflikter bliver til en samlet fortælling om den danske stat – og til et billede af den generelle tilstand i Danmark i forhold til fremmedfjendskhed, den danske udenrigspolitik osv.

“Det vigtigste for mig nu er, at kommunen forbedrer deres samarbejde med udlændinge. Hvis der er nogen, der hader udlændinge eller har racistiske følelser eller holdninger, så skal de prøve at lade være med at vise dem frem på nogen måde. For det handler om nogle udlændinge, der bor her i landet med nogle konventioner fra 1951, som de har accepteret de flygtninge, der bor her i landet.”

Familiernes relation til kommunen forbindes dermed ikke snævert til kommunen, men kobles sammen i en overordnet ramme om det danske samfund, hvori familierne ekskluderes, stigmatiseres og diskrimineres. Dette påvirker familiernes lyst til at gå i dialog og møde andre offentlige instanser og myndigheder, hvilket eksempelvis ses af en udpræget mistænksomhed overfor såvel kommune, politi fra én families side og som også er rettet mod RCT. I sidste afsnit beskrives familiernes' forhold og opfattelse af kriminalitet herunder især politiet.

Perspektiver på kriminalitet

Flere familier har tidligere haft oplevelser med, at deres sønner har været varetægtsfængslet, været for en dommer eller er blevet idømt fængselsstraffe, som skulle afsones. Familiernes perspektiver på kriminalitet udgår fra deres meget forskellige oplevelser med retssystemet i Danmark, men kan overordnet struktureres i tre temaer. Det første tema handler om den unge selv og er centreret omkring spørgsmål om skyld, personlighed og opdragelse. Det andet tema fokuserer på den unges omgivelser som fx 'det at hænge ud på gaden' samt venners og families rolle. Det sidste tema omhandler familiernes syn på og oplevelse af politiet og er som regel relateret til familiernes følelse af at blive diskrimineret med negative indvirkninger på samarbejdsrelationen mellem familierne og nærpolitiet.

Den 'kriminelle' unge og spørgsmål om skyld

Betydningen af opdragelse og børnenes personlighed synes at udgøre en central del, når forældrene fortæller om deres børns involvering i kriminalitet eller det danske retssystem. I disse fortællinger kommer forældrene ofte med bemærkninger og forsikringer om, at deres børn er godt opdraget og ikke er 'ondsindede' af natur. Forældrenes kobling mellem personlighedstræk og kriminalitet kan dog i lige så høj grad være en reaktion på, hvordan de føler det omgivende samfund opfatter dem, jf. afsnit-

tet om diskrimination, stigmatisering og eksklusion. Men betoningen og forsikringen fra forældrenes side om børnenes gode opdragelse og personlighed indikerer netop, hvordan disse to elementer er koblet til forældrenes egen opfattelse af kriminalitet. Dette afspejles bl.a. i en familie, hvor moren fortæller, at deres søns sagsbehandler havde bekræftet forældrene i, at drengen havde fået en god opdragelse:

"Det er ikke fordi, han er min søn, men han er opdraget rigtigt, helt grundlæggende. Han har en god opdragelse. Og ikke fordi han er min søn, men fordi der også er en sagsbehandler i fængslet, der også følger ældste søn hele tiden. Og under alle de samtaler, hun har haft med ældste søn, så har han hele tiden nævnt mor, far og bedstemor... hele tiden, hele tiden. Til sidst kom hun [sagsbehandleren] så på besøg hos os en dag. Her sagde hun til mig: 'Ved du hvad? Hvis en dreng nævner jer rigtig mange gange, så betyder det, at han har en rigtig god opdragelse.'"

Samtidig er vægtningen af børnenes personlighed også et vigtigt element i forældrenes fortællinger og fremstår som vedvarende forsikringer om børnenes gode personlighed gennem alle interviewene eller som forklaring på, hvorfor børnene havde problemer med politiet.

Mor: *"Under fængslingen læste han et helt år på den uddannelse, som han nu er fortsat med. Vores ældste søn er ikke en person, der er uvenlig, fjendtlig eller negativ i sin opførsel. Han er ikke på den måde, altså fjendtlig" og senere i interviewet "Jeg glemte også at sige, at min søn, havde problemer med politiet dengang, fordi han har en meget stædig personlighed."*

Fra ovenstående citat bliver sønnens karaktertræk, stædighed, relateret til hans problemer med politiet og mere generelt kriminalitet. Forældrenes forsikring om børnenes gode personlighed kan i denne optik anskues som modsætning mellem kriminel og lovlydig næsten i samme stil som ond og god.

Opfattelse af den bagvedliggende årsag til kriminalitetsproblemerne synes derved at være tæt forbundet med 'problematisk' personlighedstræk, men samtidig opfattes de unges handlinger også som et udtryk for deres ungdom og problemerne med at være i teenagealderen.

Mor: *"Først og fremmest begyndte han at tænke og overveje, at nu, hvis han blev straffet, er straffen strengere. Det var alt det der med teenager, at drengen gerne vil være lidt fræk."*

Indirekte i ovenstående opfattelse står spørgsmålet om skyld, idet forældrenes kobling af personlighed, opdragelse og alder til kriminalitet fremstiller børnene som passive aktører, der udelukkende handler på baggrund af udefrakommende omstændigheder. Dette fremtræder bl.a. i en mors beretning:

Mor: *"De ting som de havde fundet på, var... forklaringen på det var, at de havde set noget i fjernsynet."*

Interviewer: *"Hvem er de?"*

Mor: *"Drengene, den ældste, han har set noget i fjernsynet og ville gerne gøre det i virkeligheden. Så det blev ligesom en film for ham." og senere i interviewet "Han var sammen med nogle venner og de sad bare og så en film. De gjorde det som et spil, eller en sjov ting".*

På samme måde beskriver en anden mor deres søns konflikt med en politibetjent på en måde, hvor det er de udefrakommende omstændigheder, der har ført til sønnens problemer:

"Børnene er grundlæggende gode, velopdragne og gode børn. Men omstændighederne har gjort, at de er blevet lokket til nogle ting."

Denne opfattelse går igen i familiernes fortællinger og bliver brugt som forklaring på såvel kriminelle problemer som mindre kontroverser med myndigheder, som eksempelvis en søns problemer med boligselskabet:

Far: *"Hvordan skal man undgå problemerne, når man bliver lokket til det?"*

Interviewer: *"Lokket?"*

Far: *"Lokket til det. At man ufrivilligt kommer til at lave problemer"*

At hænge ud på gaden, venner og familiens rolle

Forældrenes opfattelse af kriminalitet er derfor tæt forbundet til 'ydre' omstændigheder, hvilket ligeledes betyder, at omgivelserne tillægges stor betydning, når deres børn skal holdes væk fra problemer.

Børnenes omgangskreds og venner bliver tillagt en særlig rolle i forhold til at undgå problemer og rigtig ofte indtager familiemedlemmerne centrale positioner for at holde familiens yngre sønner ude af problemer.

Mor: *"Ældste søn støtter yngste søn rigtig meget. Han hjælper mig til at støtte yngste søn. Og han kommer tæt på dem som ven"*

Far: *"Fordi han godt kender til teenagealderen og de problemer han fik og fængslingen og alt det der. Så er han blevet mere bekymret overfor dem, når de nu er kommet i denne her alder, hvor det er mere vigtigt, at man passer på dem."*

Samme tendens gør sig gældende i to andre familier, hvor storebroren har påtaget sig rollen som beskytter og holder øje med lillebrorens gøren og laden.

Mor: *"Og det er også fordi ældste søn holder øje med mellemste søn."*

Interviewer: *"Han holder øje med ham?"*

Mor: *"Ja, hele tiden. Han kommer og spørger efter ham, hvis der er sket noget. Han ved mere end mig ... Men det er ikke altid, at ældste søn kommer til mig og forklarer, hvad der er sket. Hvis der er nogle problemer og han kan løse det med mellemste søn, så taler de ikke med mig om det."*

Samtidig er forældrene også særligt opmærksomme på, hvad deres børn bruger deres tid på, dvs. om de har arbejde, er under uddannelse (skoleaktiviteter eller klubaktiviteter), har en sød kæreste, gode venner eller lign. Her er den overvejende bekymring fra forældrenes side at holde deres børn væk fra gademiljøet, der ofte kobles sammen med kriminalitetsrelaterede problemer. Dette er især gældende for en familie, der også ser deltagelse i klubaktiviteter som potentielt problemskabende:

Mor: *"Vi er meget ofte hjemme. At børnene går i skole, passer deres daglige ting og så kommer hjem igen. Men de er ikke så meget ude med de andre unge og alle de der ting. For at undgå de der problemer." Og senere i interviewet: "Der er forskellige aktiviteter, kommunen har lavet her i området. For eksempel Nivå Nu. Men vi er rigtig bange for at deltage."*

Interviewer: *"Okay, hvad er det, der gør, at I er bange?"*

Mor: *"Vi er bange, fordi der en gang imellem sker indbrud, skænderi, konflikter eller problemer. Jeg vil ikke have yngste søn skal opleve samme ting som ældste søn oplevede dengang, som fx fængsling."*

Gennemgående i alle familier er at de ser en omvendt sammenhæng mellem mulighederne for gode jobs og beskæftigelse og risikoen for at børnene bliver rodet ud i en kriminel løbebane. For familierne er det især problemer med manglende praktikpladser og problemerne med at finde et arbejde, hvis børnenes straffeattest er plettet, der

gør sig gældende. I en enkelt familie har faren valgt at tage styring ved at hjælpe sine sønner med at oprette deres egen virksomhed.

Far: *"Når jeg nu taler om den økonomiske krise og, at alting bliver dyrere, så vil jeg ikke bebrejde dem for at stjæle og spørge, hvorfor de har gjort det. Fordi tingene ser rigtig dårlige ud nu. Men heldigvis har jeg fundet en plan. Jeg kommer ikke til at miste mine børn på den måde".*

Politiets rolle og følelsen af stigmatisering

Familiernes opfattelse af politiet er, ligesom med opfattelsen af kommunen, ofte kædet sammen med en generel oplevelse af diskrimination, stigmatisering og eksklusion i det danske samfund. Politiet opleves af familierne som en instans, der hverken er "søde" eller til at stole på. Familierne føler ofte, at politiet er med til at skabe problemer for dem selv og deres børn, fordi politiet efter familiernes egne udsagn er diskriminerende i deres væremåde.

Mor: *"Men nogle gange, når politiet taler med ham på en nedværdigende måde. Politiet, der er kommet i vores område i den sidste tid, har været meget mere mod udlændinge og sådan. De har slet ikke en god kontakt med udlændinge. Det kunne han slet ikke holde ud."*

Far: *"Nej, men generelt kan ingen unge drenge her i området lide politiet. Før i tiden spurgte de unge drenge hvorfor vi samarbejder med politiet og støtter dem." Og lidt senere: "Jeg kan ikke lide politiet, så jeg vil hellere være på afstand af dem."*

I nedenstående beretter en mor om erfaringer fra fængslet, hvor en af fængslets lærere blev syg, hvilket hverken politi eller kommune har haft indflydelse på, hvorfor det ikke var muligt at gennemføre sønnens uddannelsesforløb samtidig med afsoningen. Det medførte et års forsinkelse på sønnens uddannelse, hvilket moren ikke kan lade være med at bebrejde politiet – og delvist kommunen.

Mor: *"Det jeg bliver rigtig ked af er, at han har mistet et år af det der HF. Det var aftalt mens han sad der i fængsel, at han skulle få sine lektier gennem internettet, men det kræver at der skal være en lærer til stede, mens han får de der lektier, men den lærer, han har haft en kræftsygdom, så han kunne ikke være til stede hele tiden, så min søn har mistet et år af HF. Og det gjorde, at jeg blev rigtig ked af det. Jeg har haft sådan en følelse, og det har jeg stadig, og jeg kan ikke lave om på det, at det var med vilje, at politiet har lavet det på den måde, at min søn skal miste et helt år."*

Samtidig har familierne ofte opfattelsen af at blive uretfærdigt behandlet af politiet, og mødet med retssystemet er ofte meget negativt. Et centralt problem opstår i og med regler om fx myndighedsalder ofte misforstås af forældrene eller tolkes som et tegn på, at de ikke må være involveret i deres børns liv. Dette fremgår af nedenstående beretning fra en far:

Far: *"Jeg ville bare fortælle om en anden oplevelse. Engang kom politiet og anholdte alle de unge drenge her i området. Min søn, den ældste, han er under uddannelse og er slet ikke involveret i de der unge drenges problemer. Men alligevel anholdt de ham, men han kom ikke den dag hos os. Vi vidste ikke, at politiet havde anholdt ham, men da han ikke kom, ringede vi til politiet og spurgte om vores søn var hos dem. De sagde til mig: "Vi kan ikke sige dig om han er hos os eller ej. Vi kan ikke svare på dit spørgsmål". Jeg sagde: "Okay." Men så blev jeg rigtig gal og sagde, at jeg godt vidste, hvor jeg skulle hen og med hvem jeg skulle tale med, og at jeg ville anmelde dem til nogle andre, der kunne vide om jeg havde ret til at spørge om, hvor min dreng befandt sig. Så til sidst, efter jeg truede ham på den måde, at jeg ville henvende mig andre steder og fortælle og spørge om disse ting, sagde han, at min søn var hos dem, og at han ville blive frigjort om lidt. Kort sagt så er problemet, at når man er over 18, så kan man ikke blande sig i noget som helst."*

Et andet problem i forholdet mellem politiet og familierne er, hvis det ikke står klart for familierne, hvorfor politiet har været i kontakt med dem eller deres sønner. Familierne bliver dermed efterladt med en følelse af, at politiets metoder er vilkårlige, hvilket kan styrke familiernes opfattelse af, at politiet opfører sig diskriminerende. Det har en negativ effekt på familiernes tillid til politiet.

Mor: *"Politiet har også haft en tendens til at der kommer en dom uden dokumentation."*

Familiernes opfattelse af politiet er ofte formet på baggrund af tidligere oplevelser med politiet, og som regel står disse oplevelser meget negativt i familiernes bevidsthed. Politiets samfundsmæssige rolle som håndhæver af loven er med til at generere denne følelse, idet familierne ofte skal interagere med politiet i situationer, hvor børnene har været under mistanke for kriminelle aktiviteter, og beskrivelsen af hændelserne hurtigt kan formes ud fra en 'os mod dem' tankegang. Samtidig betyder den danske velfærdsmodel, at politiet har en langt mere intervenerende rolle i forhold til familiernes liv, end de måske har været vant til i deres hjemlande.

Far: *"Der er slet ikke noget godt forhold, da vi kom til Danmark, syntes vi, at politiet var søde, i vores hjemland var vi bange hver gang vi kom forbi politiet. Hver gang der skulle ske en kontakt, det var venligt, og de banker venligt på, nu skubber de bare døren ind."*

Familierne har, på trods deres forskelligheder, en overvejende negativ opfattelse af politiet. Flere af familierne har historier om, hvordan man ikke kan stole på politiet, eller hvordan politiet behandler dem dårligt. Disse historier er med til at underbygge familiernes negative opfattelse af politiet, hvilket kan vanskeliggøre fremtidige møder mellem politiet og familierne. Et eksempel:

Far: *"Næstældste søn mistede efterfølgende sit arbejde i Netto. For tre år siden. Da han var 15 år. Siden da har jeg ikke villet samarbejde med dem. Siden da har han ikke kunnet finde arbejde, og han har fået en plet i sin straffeattest og det har ødelagt hans liv."*

Gennemgående ved familiernes opfattelse af politiet er, at politiet ofte også er skyld i deres sønners problemer. Politiets væremåde bliver ofte i familiens beretninger betegnet som uretfærdigt eller direkte ødelæggende for deres sønners fremtid. Dermed er politiet i familiernes optik også en del af problemet med kriminalitet – enten direkte eller indirekte.

Konklusion

På baggrund af kvalitative interviews med forældrene i de fem familier, der deltog i pilotprojektet har denne rapport undersøgt og fremstillet forældrenes perspektiver på projektdeltagelse og familieudvikling. Opfølgningsundersøgelsen kigger således nærmere på, hvorledes det er gået med at forebygge at fokusbørnene i de fem familier fik problemer med kriminalitet, som inden projektstart var kommunens og til dels forældrenes bekymring. Helt kort kan siges, at ud af de fem familier er det i dag kun én af familierne, der fortsat har sønner ude i kriminalitet. Alle familier har de sidste fem år haft berøring med kriminalitet, men det har kun omfattet to ud af otte fokusbørn, og af dem er kun et fortsat i berøring med kriminalitet. Han sidder således varetægtsfængslet under interviewforløbet. Denne konklusion er baseret på forældrenes beretninger. Henvendelse til kommunens socialforvaltning viser dog, at der ikke aktuelt er aktive sager, der vedrører familiernes børn.

Familierne viser i store træk stor tilfredshed med at have deltaget i netværksmøderne. Flere af familierne fremhæver, at alle arabiske familier burde få samme mulighed, som de har fået. De forklarer flere af familiernes positive udviklingspunkter med netværksmøderne og initiativer iværksat herunder, fagpersonernes ændrede holdninger til familierne og deres nye viden om familierne. De nævner bl.a. tildeling af en familiekontakt eller støttekontaktperson, en praktiserende læges ændrede holdning til familien og i høj grad også en uvildig parts deltagelse i netværksmøderne. RCT kommer i fortællingerne om netværksmøderne til at spille en rigtig stor rolle, da RCT får æren for at have skabt en god dialog og dermed muligheder for samarbejde. Dette er formentlig et generelt vilkår, i et projekt der gennemføres af udefra kommende personer. At RCT bliver så positivt fremhævet kan naturligvis også hænge sammen med, at interviewereren repræsenterer RCT, og familierne dermed skruer op for de rosende ord. Et væsentligt punkt må være at nedtone RCT's rolle, da det i høj grad er familierne og fagpersonernes samarbejde, der ønskes styrket – et samarbejde der til dels inden projektet og til dels efterfølgende også, er præget af stor mistillid fra familiernes side. En udfordring må således være at arbejde med at få skabt denne tillid dels som en forudsætning for at familierne ønsker at deltage i netværksmøderne dels for at netværksmødernes positive effekt på samarbejdet også fortsætter efterfølgende.

Alle forældre beretter om, hvordan de selv kæmper for at undgå, at drengene bliver "fristet" til at gå med i de kriminelle miljøer, som forældrene alle prøver at holde sig

på afstand fra. Strategierne de benytter sig af er forskellige og består i at holde børnene hjemme, kæmpe for at holde dem fast i uddannelsesforløb, finde meningsfuldt arbejde til dem eller få dem ind i frivilligt arbejde. Desuden pointerer flere af forældrene også betydningen af drengenes temperament, og særligt mødre arbejder med at lære drengene at styre deres temperament, så de ikke så nemt lader sig provokere af det, de oplever som provokationer fra andre unge, danskere og politiet. Når sønnerne ikke har problemer med kriminalitet, kobler forældrene det også sammen med deres personlighed, at det ikke ligger til dem at lave noget forkert. Også 'for meget tid' bliver tillagt stor betydning for, hvorvidt drengene deltager i kriminalitet eller ej. Et fritidsjob ses derfor af forældreparrene som en central måde at undgå kriminaliteten på.

To af familierne nævner, at storebrødre - som tidligere har været ude i kriminalitet - spiller en afgørende rolle i forhold til at undgå, at de yngre brødre også kommer ud i kriminalitet. De holder øje med, hvem brødre omgås, hvad de laver, og hvor de færdes.

Endelig beretter forældrene i to familier om, at omstændigheder som en god vens pludselige død eller valg af religion, spiller en vigtig rolle for, at sønnerne lægger den kriminelle løbebane fra sig.

På trods af at flere af familierne beretter om positive oplevelser af, at personlige relationer til politibetjente fra nærpolitiet har været med til at hjælpe deres sønner ud af kriminalitet eller forebygge kriminalitet, så er forældreparrene alle meget skeptiske over for politiet. Politiets holdninger og handlinger ses direkte og indirekte som en medvirkende faktor til drengenes kriminalitet, og familierne ønsker ikke at have nogen kontakt med politiet.

Konkluderende på familiernes udvikling og kamp mod kriminalitet kan siges, at de beretter om en vifte af vigtige veje ud af kriminaliteten og forebyggelsen af, at kriminaliteten breder sig til de yngre brødre - projektets fokusbørn. Vejene består både i deltagelse i netværksmøder - oplevelser af at være blevet taget alvorligt og lyttet til, såvel som initiativer sat i værk ved netværksmøderne - familiernes egne strategier og ressourcer og endelig personlige fravalg på grund af udefrakommende omstændigheder.

Forældrenes perspektiver på netværksmøderne er varierede, men alle familier nævner dem som en positiv oplevelse som har bragt positive initiativer med sig. Samtidig med det fremhæver særligt en familie også, at tre netværksmøder ikke har kunnet

ændre fokusbørnenes udvikling, de oplever at være blevet lovet en masse ting eksempelvis fritidsjob til drengene, men er blevet svigtet af kommunen. Det er også samme familie, som fortsat har store problemer med kriminalitet. RCT's rolle fremhæves særligt positivt af alle familier, og de har været positivt overrasket over møderne på trods af skepsis og utryghed inden projektstart. RCT bliver set som en kraftig medvirkende årsag til, at forældrene oplevede at blive taget alvorligt til møderne. At kommunen valgte ikke at fortsætte netværksmøderne efter projektets afslutning kan have medvirket til denne opfattelse.

Forældrenes perspektiver på relationen til myndigheder bærer præg af, at de ikke ønsker at have kontakt til kommunen. Kommunen ses således ikke som en instans, der kan yde familierne hjælp, men derimod som en kontrolinstans, hvor samarbejdet er tæt knyttet til familiens problemer og medvirkende til at skabe yderligere problemer for familien. De foretrækker at samarbejde med støttekontaktpersoner eller andre kendte personer – som også repræsenterer kommunen – frem for med 'Kommunen'. Det antyder, at når relationen med 'Kommunen' bliver personlig og baseret på en relation – at de kender hinanden og har viden om hinanden – så nærer forældrene større tillid og oplever, at de kan få hjælp til deres problemer frem for at blive mødt med stigmatisering og diskrimination. Dette var også en konklusion i pilotprojektet.